

TRAGANJE ZA UNUTRAŠNJOM SLOBODOM

(Aleksandra Mokranjac: *Opsenarenje*, Srpska književna zadruga, Beograd, 2010)

Opsenarenje je drugi roman Aleksandre Mokranjac. Njen prvi roman, *Transkripcija*, objavljen je pre četiri godine u izdanju beogradske Geopoetike, i već ta činjenica, s obzirom da Geopoetika važi za izdavača koji pretežno objavljuje književna ostvarenja savremenih domaćih i svetskih pisaca koji modernim književnim postupkom oblikuju izabrani predmet, mogla je predstavljati dobar nagoveštaj da će i sledeće delo Aleksandre Mokranjac biti ostvareno na sličan stvaralački način. A to se romanom *Opsenarenje* zaista i obistinilo. Zato je sasvim prirodno što je roman objavljen u renomiranoj biblioteci „Savremenik“ Srpske književne zadruge, u kojoj se inače objavljuju dela današnjih aktuelnih srpskih pisaca.

Sa sigurnošću se takođe može tvrditi da je *Opsenarenje* u negovanju moderne književne strukture otišlo dalje od *Transkripcije* i da je sada pred čitaocima roman koji na najbolji način potvrđuje sposobnost svoga autora da savremeni život i egzistencijalne izazove s kojima se susreću predstavnici našeg urbanog prostora i senzibiliteta književno ostvari modernim romanesknim sredstvima. To je na izvestan način nagovešteno i naslovom romana, odnosno rečju „opsenarenje“, koja inače ne postoji u standardnom šestotomnom rečniku srpskoga jezika Matice srpske, a ne postoji ni u jednotomnom, ali je sasvim razumljiva čitaocima iako ima pomalo zagonetno značenje. (Verujem da će reč „opsenarenje“ posle ove knjige konačno ući u rečnike standardnog srpskog jezika.) Na još funkcionalniji način to je nagovešteno i podnaslovom knjige – „Roman za popodne“, koji, kao i naslov, takođe sadrži nekoliko mogućih semantičkih uputnica, od kojih je ona sa ne malim ironičnim prizvukom svakako najznačajnija.

Novi rukopis Aleksandre Mokranjac za osnovni predmet ima traganje mladih ljudi našeg vremena i prostora za punom unutrašnjom slobodom, za trajnim potvrđivanjem ličnosti i njenog identiteta, za njenom istinskom intelektualnom i emotivnom samostalnošću i naglašenom potrebom za samoostvarivanjem i ljubavlju.

Dva glavna lika *Opsenarenja*, profesor književnosti iz Beograda, koji već nekoliko godina uspešno predaje u Parizu, i nezavisna mlada Beograđanka, koja piše drame vlastitih i tuđih životnih projekcija, u prirodnoj težnji da se potvrde kao samosvesne intelektualne i duboko emotivne ličnosti današnjeg dinamičnog vremena i njegovih čistih i dramatičnih promena različite vrste, nimalo slučajno susreću se u Parizu na „inostranoj premijeri“ devojčine drame. Od tog trenutka u romanu se odvija jedna naizgled nevidljiva a u suštini nužna i prirodno programirana emotivna veza između dvoje mladih ljudi koja postaje osnovna motivaciona okosnica ovog rukopisa. Ona, međutim, ne onemogućava ispoljavanje ključnih subjektivnih osobina ovih književnih likova, koji se veoma aktivno odnose prema današnjem vremenu, njegovoj kulturi i pogledu na svet. Spoljašnji oblici njihove

veze, ostvarivani u realnoj i simboličnoj topografiji evropskih gradova i njihove kulturne istorije i savremenosti, pre svega Pariza, Venecije, Berna i Beograda, smrću mladog čoveka na kraju knjige prelaze u drugu vrstu ispoljavanja, u kojoj se zamena za ljubav, zapravo za trajni oblik ljubavi, pronalazi u sećanju, u poeziji, u muzici, posebno u njoj, u samosvesti, u bolu, u obraćanju Bogu, u nadi u novi početak.

Međutim, takva osećanja i potrebe, i različite vidove njihovog pojavljivanja, ili najveći njihov deo, glavni likovi romana, na njegovom kraju isključivo ženski lik, u latentnom ali trajno delujućem obliku ispoljavaju i u svim prethodnim egzistencijalnim situacijama. Sećanje, bol, potreba za punom ljubavlju i puna svest o njenom značaju za individualno postojanje ispunjavaju najveći broj stranica ove knjige. Zato je *Opsenarenje* koliko roman o neposrednom životu isto toliko i roman o željenom, izgubljenom, nedostižnom, neostvarivom. Osnovna njegova ideja sadržana je u predosećanju njegovih likova da je puni život, punu, apsolutnu ljubav, poslednje saznanje o životu i o čovekovoј ličnosti, pa i sopstvenoj, teško do kraja ostvariti. Na tom putu ka projektovanom optimalnom obliku života uvek će ostati nešto nedosegnuto, neostvareno, nepostojeće. I kao što ni opsena i iluzija ne mogu dobiti materijalni oblik, tako ni punoća ličnosti ne može biti potpuna. „Opsenarenje“ je stoga stanje svesti, stanje duha, stanje postojanja, težnja ka nemogućem. To do lucidnosti osećaju oba glavna lika romana i zato se od negativnog dejstva tog saznanja brane različitim sredstvima – humorom, duhovitošću, ironijom, asocijativnošću, erudicijom, varijacijama individualnog pogleda na stvarnost, nagoveštajima različite vrste i značenja. (O svakom od ovih pojmova imalo bi razloga posebno govoriti, jer su njihova značenja uključena u samu osnovu ovoga dela.) I upravo dosledno izgrađivani sistem nagoveštaja najneposrednije otkriva ne samo intenzitet postojećih veza među likovima nego i neke od najznačajnijih sadržinskih tačaka teksta, između ostalih onu koja se odnosi na smrt glavnog muškog lika. Bez njegovog postupno nagoveštavanog odlaska iz života ne bi bili do kraja sasvim razumljivi ni neki prethodni sadržinski slojevi u tekstu, na primer izrazita pažnja koja se pridaje načinu na koji se glavni lik odnosi prema hrani, prema svojim obavezama ili prema negovanju trajnih prijateljstava, do izvesne mere i njegov relativistički pogled na svet.

Iako je najveći deo sadržine romana ispunjen predstavom subjektivnog doživljaja stvarnosti i međusobnim emotivnim i intelektualnim odnosom dvoje mladih književnih junaka, iz njega nisu prognana prepoznatljiva mesta istorijske i političke stvarnosti u kojoj oni žive. Naprotiv, upravo ta stvarnost, iako nije posebno i detaljnije tematizovana, predstavlja značajnu protivtežu subjektivnim projekcijama života koje dominiraju tekstem, i na svoj način veoma pozitivno motiviše pojedine njegove vrlo značajne sadržinske i značenjske slojeve, a pogotovo onaj koji se odnosi na emotivnu vezu dvoje protagonista dela. To se u određenoj meri naglašava i njihovim veoma jasnim kritičkim stavom prema aktuelnim istorijskim okolnostima u kojima su se našli za vreme i neposredno posle „milo-srdnog“ bombardovanja Srbije pre dvanaest godina. Sve to na posredan način govori o veoma aktivnom odnosu koji ova dva lika imaju prema životu i stvarnosti u kojoj žive.

Roman Aleksandre Mokranjac, dakle, pravi je primer moderno napisanog savremenog književnog dela posvećenog temi ljubavi, slobode, identiteta i potrebe mladih bića za spontanom razvojem i potvrđivanjem, za ponašanjem neopterećenim konvencijama,

klišeiama i zabranama. *Opsenarenje* je ostvareno u jednoj vrsti srećno pronađene formule intelektualne i eruditske proze, na jednoj strani, i lirske i asocijativne, na drugoj. U njemu se gotovo do krajnjih stilskih mogućnosti postiže identifikacija narativnog predmeta i njegovog jezičkog izraza. Zbog dosledno projektovanog približavanja naratorskog glasa unutrašnjem glasu književnih likova, koje povremeno prelazi u pravi unutrašnji monolog, roman se odvija u dosledno ostvarivanoj narativnoj stilizaciji i povezivanju autorskog duhovnog i stvaralačkog potencijala i njegovog odjeka i treperenja u dušama i osećanjima književnih protagonista.

Nije netačno reći da je *Opsenarenje* ispisano u dva glasa, tačnije u dva toka. Jedan tok odnosi se na unutrašnje i spoljašnje događaje kroz koje prolazi muški lik, sa svim svojim ostvarenostima, slobodom, osvojenim statusom priznatog predavača na jednom od Pariških univerziteta, sa nekonvencionalnim pogledom na život, na kulturu, na umetnost, sa jasnim pogledom na mogućnosti i ograničenja koja mu pružaju ili prikraćuju neposredna stvarnost i njegova složena individualnost. Isto to, možda i izrazitije, obeležava i glavni ženski lik i njegovo senzibilno unutrašnje biće. Ženski lik je u stvari otelovljenje onih životnih poriva koji svoju potvrdu nalaze u individualnom radu, u samoostvarivanju, u novim znanjima, takođe u prijateljstvu sa ljudima i kulturama. Stoga se ovaj po narativnom postupku veoma složeni roman može videti i kao knjiga o značenju umetnosti u individualnom životu njegovih junaka, o njihovoj istovremenoj uronjenosti u erudiciju, u znanje, u neprekidni asocijativni odnos prema stvarnosti, u službu muzici i njenom uzbuđujućem dejstvu na duhovni status ličnosti.

Složeni i zahtevni roman Aleksandre Mokranjac mora se čitati ne u toku jednog ili više popodneva, kako se ironično sugerise podnaslovom, već u dugim dnevnim i noćnim časovima koji omogućavaju puniju psihičku koncentraciju ličnosti. Stoga ga sigurno mogu prihvatiti svi oni čitaoci koji od savremenog proznog teksta, pored osnovne priče u kojoj se nalaze njeni protagonisti, u ovom slučaju istovremeno otvoreni, lucidni, duhoviti i duboko emotivni književni likovi, s pravom očekuju njegovu stalnu smisaonu nadgradnju, semantičko umnožavanje i približavanje onim tačkama u sadržaju i značenju koje će se ne jednom podudariti s njihovim čitalačkim horizontom očekivanja.